

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr II.

Fredagen den 21 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 66, angående biträden åt ärkebiskopen;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 77, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden i Stockholm m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 83, angående posthusbyggnad å Kungsholmen i Stockholm; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 75, angående placering i lönehänseende av vissa befattningshavare vid domänverket; och

nr 76, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2 och 32, bevillningsutskottets memorial nr 7 samt andra lagutskottets utlåtande nr 14.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om upphävande av bestämmelsen om uppresning vid voteringar inom riksdagens kamrar;

nr 5, i anledning av väckt motion om införande i riksdagsordningen av förbud för landshövding att deltaga i riksdagens utskott eller i val till dylikt utskott;

nr 6, i anledning av väckt motion om viss ändring av 8 § i lagen om kommunalstyrelse på landet;

nr 7, i anledning av väckta motioner om beredande av rätt för municipal-samhälle att upprätta högre folkskola;

nr 8, i anledning av väckt motion om en allsidig, fri och förutsättningslös utredning av vår författningsfråga;

nr 9, i anledning av väckta motioner om åtgärder till lättande av riksdagens arbetsbörda eller begränsning av dess arbetstid;

nr 10, i anledning av väckt motion om viss komplettering av lagen angående rikets flagga;

nr 11, i anledning av väckt motion om borttagande ur kommunallagarna av bestämmelsen om två tredjedels majoritet för beslut i vissa frågor; och

nr 12, i anledning av väckt motion angående ändring i kommunalförfattningarnas bestämmelser om tiden för offentliga stämmor;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående genomförande av viss ändring i lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriärbete;

nr 17, i anledning av väckt motion angående viss bogserbåtspersonals inrymmande under lagen om arbetstidens begränsning; och

nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 3 med förslag till lag om socialregister, dels ock i ämnet väckta motioner;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående ett bättre tillgodoseende av behovet utav allmänna samlingslokaler; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, angående herr Olssons i Stockholm m. fl. motion angående demokratisering och förenkling av den centrala statsförvaltningen samt under densamma sorterande verk och institutioner; och

nr 3, i anledning av väckt motion angående snabbare tillhandahållande av de tryckta stenogrammen från kammarens debatter.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Norrköping	under	3	dagar	fr. o. m.	den	22	febr.,	
› <i>Paulsen</i>	›	2	›	›	›	22	›	
› <i>Werner</i> i Höjen	›	2	›	›	›	22	›	
› <i>Hillgård</i>	›	10	›	›	›	22	›	
› <i>Weijne</i>	›	3	›	›	›	23	›	och
› <i>Andersson</i> i Dunker	›	2	›	›	›	22	›	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.7 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 22 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 74, angående befrielse för förre vice korpralen Nils Edor Knapasjö från viss betalningsskyldighet;

nr 81, angående beredande av medel till täckande av brister å marinens förskotts- m. fl. konton;

nr 82, angående befrielse för översten och sekundchefen för Livregementet till häst greve W. A. Douglas och kaptenen vid kustartilleriet H. H. Victorin från viss betalningsskyldighet;

nr 87, angående befrielse för chauffören Alvar Wilhelm Folke Pettersson från viss betalningsskyldighet;

nr 80, med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 3) angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran m. m.;

nr 84, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

nr 86, angående förvärv för kronans räkning av vissa jord- och vattenområden vid Stadsforsen i Indalsälven m. m.;

nr 88, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.;

nr 89, angående kapitalökning för arrendeegnahemsfonden; och

nr 90, angående användande av medel ur domänverkets markinköpsfond för förvärv av fastigheterna Gamen nr 8 och 9 i Luleå stad.

De avlämnade propositionerna bordlades.

§ 2.

Enligt därom den 18 innevarande månad fattat beslut företogs nu val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos vid valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr förste vice talmannen *Magnusson*,

» andre vice talmannen *Jeppsson*,

» *Andersson* i Höör,

» *Arneberg*,

» *Björling*,

» *Eriksson* i Stockholm,

» *Fast*,

» *Gardell* i Gahns,

» *Hammarlund*,

herr *Hansson* i Hönö,
 » *Hansson* i Trollhättan,
 » *Hansson* i Vännäsby,
 » *Höglund*,
 » *Johanson* i Hallagården,
 » *Johansson* i Bro,
 » *Lindberg* i Umeå,
 » *Lindqvist*,
 » *Lundqvist*,
 » *Olsson* i Blädinge,
 » *Olsson* i Mellerud,
 » *Olsson* i Rimforsa,
 » *Sefve*,
 » *Weijne* och
 fru *Östlund*,

var och en med 135 röster; samt till

suppleanter:

herr *Berg*,
 » *Malmqvist*,
 » *Hermansson*,
 » *Westin*,
 » *Johansson* i Kalmar och
 » *Hansson* i Rubbestad,

var och med 71 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottnings.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 4—12, andra lagutskottets utlåtanden nr 15—18, andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2 och 3.

§ 5.

Vidare föredrogos andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion, II: 501, angående isolering av lekplatser vid folkskolor och liknande läroanstalter; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Till avgörande förelåg härefter andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion, II: 616, angående viss ändring i gällande boställsordning för lärarpersonal vid folk- och småskolor.

*Ang. viss
 ändring i
 boställsord-
 ningen för
 sonal
 folk- och*

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 616, hade herr *Johansson* i Tväråselet *m. fl.* föreslagit, att

Ang. viss ändring i boställsordningen för lärarpersonal vid folk- och småskolor. (Forts.)

riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av kungörelsen den 18 september 1918, nr 792, angående boställsordning för lärarpersonal vid folk- och småskolor, att äkta makar, som båda innehade lärartjänster vid folk- och småskola å samma plats, icke skulle äga rätt att uppbära hyresersättning för mer än en tjänstebostad tillsammans.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan berörda hemställen föredragits anförde:

Herr Johansson i Tväråselet: Herr talman! Då jag nu till denna riksdag väckt samma motion som vid 1935 års riksdag, nämligen om ändring av kungörelsen den 18 september 1918 om boställsordning för lärarpersonal vid folk- och småskolor, så har detta skett med anledning av den behandling, som motionen fick vid 1935 års riksdag.

Andra kammaren biföll då motionen med 86 röster mot 85 i enlighet med den reservation, som avgivits av sex ledamöter av statsutskottet. I första kammaren kom frågan ej ens under diskussion eller omröstning, fastän två av reservanterna tillhörde första kammaren. Utskottets avslagsyrkande blev av denna anledning första kammarens enhälliga beslut.

Statsutskottet, som hade att behandla motionen 1935, yttrade, att utskottet hade sig väl bekant, att de i motionen påtalade förhållandena givit anledning till missnöje i skoldistriktet, men att en ändring härutinnan enligt utskottets mening ej torde böra ske utan i samband med en allmän löne reglering för hela folkskollärarekåren. Utskottet ansåg, att ett bifall till motionen skulle innebära ett ståndpunktstagande från statsmakternas sida till den invecklade frågan om gift kvinnas avlöningsförmåner.

I mitt anförande den 4 juni i fjol framhöll jag, att utskottets motivering för avslag å motionen ej var bärande. Samma uppfattning har jag även i år, och jag hoppas, att andra kammaren ej heller har ändrat sin uppfattning.

Andra kammarens första tillfälliga utskott, som nu har behandlat motionen, har i sitt utlåtande först citerat, vad statsutskottet i fjol anförde som motivering för avslag, men gjort det tillägget, att chefen för finansdepartementet i den såsom bilaga till 1936 års statsverksproposition framlagda finansplanen och inkomstberäkningen för budgetåret 1936/1937 berört frågan om de utredningar och förslag beträffande löne reglering för folkskolans och småskolans lärare, vilka vänta på att bli upptagna till behandling. Chefen för finansdepartementet har därvid uttalat, att proposition därom bör föreläggas 1937 års riksdag. Den omständigheten, att spørsmålet om här ifrågasvarande grupper löne förmåner således kan väntas vid nästkommande riksdag bli upptaget till behandling i ett större sammanhang, synes utskottet utgöra skäl för ett avstyrkande av föreliggande motion.

Herr talman! Jag har redan nämnt, att jag ej kan godkänna motiveringen för fjolårets avslagsyrkande å motionen, och jag kan ej heller godkänna första tillfälliga utskottets motivering. Utskottets hänvisning till uttalandet av chefen för finansdepartementet, att frågan skulle upptagas vid 1937 års riksdag, må ha sitt värde, men är väl ändå inte så mycket att bygga på i detta avseende.

Statsutskottet erkände, att det hade sig väl bekant, att det fanns missnöje inom skoldistriktet, fastän utskottets majoritet fann en utväg att slingra sig undan och skjuta avgörandet om ändring på framtiden. Men är det så, att

Ang. viss ändring i boställsordningen för lärarpersonal vid folk- och småskolor. (Forts.)

vår riksdag ej vill eller har förmåga att rätta till ens så uppenbara felaktigheter som denna författningstolkning, är det ej så mycket att undra över om folket skulle börja längta efter att få en diktator. Jag har hört många sådana uttalanden just med anledning av att nu ifrågavarande motion ej vann riksdagens bifall i fjol. Jag kan även omtala för kammarledamöterna, att jag fått uppbära tack från medlemmar av lärarkåren för att jag väckt denna motion.

I Finland har man infört en paragraf i lagen om kostnaderna för folkskoleväsendet, enligt vilken en lärarinna, gift med en lärare vid samma skola, icke är berättigad till särskild bostad eller vederlag för bostadsförmån.

Vid våra lantmannaskolor, där sunda förnuftet får råda, få ej två lärare, som äro gifta med varandra, mer än en bostad tillsammans, och det är ju riktigt. De böra naturligtvis ha samma bostad. Om motionen nu bifalles av riksdagen, kan väl ingen bli lidande därav, ej ens den lärarinna, som gifter sig med en lärare, ty vad bostaden beträffar så har en manlig lärare 90 kvadratmeter att bebo enligt nuvarande förordning, men lärarinnan har endast 65 kvadratmeter. Under sådana förhållanden är det för mig ofattbart, att hon skulle bli lidande och att det skall klagas över bostaden för hennes del och samtidigt tolkas som en minskning i lönen. Den minskas ej därför att hon blir gift och bostaden blir för henne rymligare och bättre. Jag tycker tvärtom, att hon borde känna sig glad att få bo hos sin man. Men det kan möjligen kännas på annat sätt, om man gifter sig för att få två statslöner inom samma hushåll och dessutom en extra höjning från skoldistriktet från 500 upp till 1,000 kronor för en bostad, som man ej behöver eller vill använda sig av. Jag vill dock säga, att jag ej om vår präktiga lärarkår tror, att de gifta sig på så låga beräkningar.

Jag kan dock ej underlåta att citera, vad herr Jonsson i Eskilstuna yttrade den 4 juni 1935 angående denna fråga. Han sade, att man tycks från vissa håll förmärka, att en orimlig proportion ingifte förekommer inom lärarkåren, och man misstänker många gånger, att bakom äktenskapen ligga ekonomiska spekulationer och icke så mycket av den känsla, som nöjer sig med ett hjärta och en koja.

Jag vill dock erkänna, att motionens syfte är på visst sätt erkänd, eftersom man vill gå in för att utreda och åstadkomma ändring i lagen, som det så vackert heter, genom lönerglering.

Vi motionärer anse en sådan utredning ej behövlig. Vi anse, att det är ovärdigt att ha en lag, som ålägger skoldistriktet att samla pengar och giva dem, som dock ha den förmånen att inom samma familj, i detta fall man och hustru, få uppbära två statslöner och därtill ett extra tillskott i form av hyresbidrag, som de ej skulle vara berättigade till. De ha ju faktiskt, ja ostridigt, både sin lön och sin bostad, som i lag föreskrives att de skola ha. Även om motionen bifalles.

På grund av vad jag här framhållit yrkar jag, herr talman, bifall till motionen.

Herr Weijne: Herr talman! Jag skall icke blåsa upp frågan det ringaste i det läge, vari den nu befinner sig. Jag vill blott till den ärade motionären eller eventuellt till andra talare, som företråda hans mening och som yttra sig efter mig, rikta en bestämd fråga, som jag önskar ett bestämt svar på.

I ett skoldistrikt, som står mig mycket nära, äro åtskilliga lärarinnor gifta med folkskollärare. Enligt motionärernas förslag skulle de få en löneminskning på 750 kronor. Det är vad man där betalar i hyresersättning. Inom

Ang. viss ändring i boställsordningen för lärarpersonal vid folk- och småskolor. (Forts.)

detta skoldistrikt finns det dessutom ett par lärarinnor, som ha kommit något högre upp på den sociala rangskalan och blivit gifta med läroverkslärare, adjunkter eller lektorer. De skulle få behålla sin fulla lön, om denna motion blir bifallen av riksdagen. Jag skulle verkligen önska ett direkt svar på den frågan, om man anser, att riksdagen skall fatta beslut med sådana konsekvenser.

För övrigt har jag, herr talman, den meningen, att när hela detta spörsmål ligger under utredning, bör man följa gammal god riksdagspraxis att avvakta utredningen och först därefter fatta beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru Eklund: Herr talman! Man hade väl tämligen allmänt tänkt sig, att en debatt i denna fråga skulle åtminstone i år vara överflödigt, detta allra helst efter den motivering, som utskottet förebragt för sitt avslagsyrkande. Jag tror därför, att de ärade motionärerna hade gjort bäst i att låta denna motion begravas i all tysthet. Men då man nu i alla fall börjat debattera frågan och icke nöjt sig med den framställning, varom utskottet enat sig, må det tillåtas mig att också säga några ord i saken.

Jag måste då först förklara, att denna upprepade motion har givit min gamla och inrotade respekt för klokheten och logiken i det manliga intellektet en ganska stark stöt. Vi hava visserligen vant oss vid att gifta kvinnor skola bestraffas, därför att de ingått äktenskap, men man brukar åtminstone visa någon konsekvens, någon »metod i galenskapen». Här är det icke fråga om någon metod alls. Man har godtyckligt utvalt en viss grupp kvinnor, som skola bestraffas hårdare än andra.

Lönen utgår till lärarkåren dels i kontant lön och dels som bostad eller bostadsersättning. Om nu vissa lärarinnor icke skola få denna bostadsersättning, hava de därigenom fått en minskning i lönen. Men vilka kvinnor skola på så sätt gå miste om en del av lönen? Det är icke alla gifta utan en viss grupp av gifta. Om en lärarinna gifter sig med en lantbrukare, som har en stor gård med många rum, är det icke tal om att man skall inskränka sig till »ett hjärta och en koja». Då få de hava alla rummen, och hon får ändå sin bostadsersättning. Om hon gifter sig med en tjänsteman, som det sagts tidigare under debatten, så får hon också ersättning för bostaden. Men om hon gifter sig med en lärare vid samma skola, skall bostadsersättningen indragas, om den gives i kontanter. Det underliga är, att om hon har bostad i natura, så får hon behålla den, men hon får icke bostadsersättning. Jag har aldrig märkt förut, att då en person får lön och i denna ingår bostadsersättning, man då kontrollerar, huruvida denna person låter ersättningen gå till bostad eller icke. En lärare har rätt till tre rum och kök eller ersättning därför. Icke kontrollerar man, huruvida läraren verkligen hyr tre rum eller om han kanske hyr två rum eller ett rum och kök. Det kan även hända, att en ogift lärare eller lärarinna bor hos föräldrarna, men vederbörande får ändå ersättning för bostaden. Det talas icke då om, att de icke skulle »behöva» bostaden. Det kan också hända, att man i så fall strängt taget icke heller »behöver» ersättning för bostaden, men här säges ingenting om det. Det är endast, om lärarinnan gifter sig med en lärare i samma skola och icke har bostad i natura utan kontant ersättning, som man vill komma åt henne. Det är denna grupp av lärarinnor, som skall gallras ut. De skola få vidkännas löneminskning. Huruvida lärarinnan eller någon annan tjänsteman i vad grad som helst vill använda bostadsersättningen för att skaffa lagenlig bostad eller till något annat må dock vara personens i fråga privatsak.

Ang. viss ändring i boställsordningen för lärarpersonal vid folk- och småskolor. (Forts.)

Nu har emellertid utskottet icke vidrört själva sakfrågan, utan utskottet har med tanke på den kommande löneregleringen hemställt om avslag på motionen. Såväl med tanke på frågans sakliga innebörd som även med hänsyn till den motivering, som utskottet anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde fröken *Wellin* och fru *Gustafson*.

Herr *Gustafsson* i Lekåsa: Herr talman! När denna fråga nu åter kommer upp vid detta års riksdag och vi veta, hur läget var vid förra årets riksdag, så vill jag påpeka en sak, som den sista ärade talarinnan alls icke ville röra vid, nämligen alla de lärare och lärarinnor, som hava dubbelbostad. Vi hava till exempel i den kommun jag tillhör fullgod lärare- och lärarinnebostad i såväl folkskolan som småskolan. Läraren och lärarinnan, som äro gifta med varandra, hava icke användning för mer än den ena bostaden, och den andra står alltså tom. De hava icke så mycket där som en stol att sitta på. I en grannkommun har församlingen byggt en ensamstående lärarbostad. Där är det samma förhållande: lärare och lärarinna äro gifta med varandra. Denna bostad är inte avsedd för mer än en folkskollärare och hans familj, alltså icke för henne. Det är hans bostad, men då borde hon naturligtvis nöja sig med denna. Men där begär hon extra hyresersättning. Jag tänkte nog, att den ärade talarinnan fru *Eklund* skulle hava nämnt något om sådana fall, som äro av detta slag, och icke bara om de fall, där det är fråga om hyresersättning. Utgår hyresersättning för ena maken, så fullgod bostad erhålles, bör väl icke samma familj erhålla två hyresbidrag? Tror icke fru *Eklund*, att det verkar ganska hårt och beklämande i en kommun, när man får se, att lärare och lärarinnor på detta sätt icke bidra till den aktning och det förtroende, som de verkligen skulle hava, om de nöjde sig med den bostad, som församlingen har uppfört och som den enligt folkskolestadgan har uppfört fristående från lärosalarna?

Jag vet nu, herr talman, att det tjänar icke mycket till att gå vidare, så som utskottet har utformat sitt utlåtande och så, som saken för närvarande ligger till. Jag erkänner ju villigt, att den lönereglering, som kanske kommer att föreläggas nästa års riksdag, säkerligen också kommer — kanske tack vare dessa motioner och kanske också genom de inlägg, som gjorts i denna speciella fråga — att bliva av den innebörd, att vi skola få se, hurusom dessa saker blivit beaktade. Det är ingalunda motionärernas — av vilka jag är den ene — mening, att vi på något sätt skulle vilja förrycka lärarlönerna. Det har aldrig varit vår mening. Jag skulle icke under nuvarande förhållande vilja med mitt namn gå fram för att stödja en motion, som syftade till att på något sätt försämra lönerna för våra lärarkrafter. Men jag anser, att här råder en orättvisa inom lärarpersonalen själv, och den saken bör också beaktas. Detta har varit motivet till att denna motion framförts i andra kammaren två år å rad och även i första kammaren.

Jag finner, herr talman, att som saken nu ligger till, det kanske icke är så mycket mening i att instämma i det yrkande, som gjorts av herr *Johansson* i Tväråselet. Men jag vill ändå till protokollet hava antecknat en förväntan, att när vi få återse denna fråga, de, som då komma att behandla den, skola beakta dessa spörsmål, som kanske tillhöra de allra viktigaste. Frågan är av betydelse, så snart särskild bostad uppförts för en lärare eller lärarinna och vare sig det är fråga om folkskolan eller om småskolan. Denna motion är nog icke, som fru *Eklund* ville göra gällande, riktad ensamt mot småskollära-

Ang. viss ändring i boställsordningen för lärarpersonal vid folk- och småskolor. (Forts.)

rinnor. Finns det småskollärrarinnobostad, som är fullgod och reglements-enlig, är jag övertygad om att den lika väl skall få bibehållas som lärarbostad för gifta makar. Här är endast fråga om att få till stånd sådana förhållanden, med avseende å lärarbostäderna, som icke äro så störande som dem vi haft under sista tiden.

Jag vill med detta, herr talman, endast ha pekat på det befogade i detta önskemål, och jag ber att få instämma i det yrkande, som herr Johansson i Tväråselet gjorde, nämligen om bifall till motionen.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag är medmotionär i detta ärende och deltagit i utskottets behandling därav ehuru icke vid dess slutbehandling, varför jag icke kunde framföra den reservation, som jag givetvis eljest skulle gjort, ber jag att få säga ett par korta ord.

Det är ju klart, att denna fråga till sin ekonomiska innebörd är liten, men å andra sidan kunna vi kanske säga, att verkningarna av själva principen i de kommuner, där dessa verkningar gjort sig gällande, icke äro alldeles oväsentliga. Det uppstår därvidlag lätt en irritation, för vilken denna motion velat ge ett uttryck. Man ser ju här, att vissa grupper blivit tämligen oroade av denna framställning. De som tillhöra utskottet, och möjligen även andra av kammarens ledamöter, ha kanske de senaste dagarna fått sig tillsända vissa exemplar av lärarinnornas förbunds tidskrift. I denna tidskrift har en del saker behandlats, som beröra just denna fråga. Om man emellertid läser igenom de utläggningar, som skribenten i denna tidskrift gjort och vilka givetvis gå i den riktningen, att de förmåner som finnas på detta område för lärarkåren böra finnas kvar, tror jag nog, att man har tämligen svårt att erkänna dem som bärande motiv för dessa bestämmelsers fortfarande giltighet i vad de röra lärare och lärarinna, som äro gifta med varandra och bo på samma plats. Man märker det indirekt av en passus, som förekommer i en av dessa artiklar rörande behandlingen av detta ärende i fjol i andra kammaren, då ju resultatet blev 86 röster för och 85 mot en ändring. Det nämnes i denna tidskrift, att det var ett konstigt utslag — kanske uttryckes det icke i precis dessa ordalag — och att icke minst kammarens ledamöter själva dagen efter blevo tämligen förvånade över att ett sådant resultat kommit till stånd. Detta är ju icke något som rör själva saken, och man förvånar sig verkligen över att en sådan passus föres in i en dylik tidskrift. Men det är ju ofta så, som man då och då finner, när allmänna saker behandlas, att när sakskaalen icke räcka till, så tager man till vilka skäl som helst nästan. Icke kan jag för min del tro, att andra kammaren har varit så pass slö, skulle jag vilja säga, som tidskriften låter påskina, ty bakom tidskriftens ord ligger ju egentligen, att kammaren så att säga fattat sitt beslut på måfå. Det är tämligen mycket sagt av en tidskrift för en viss kår, när man använder sig av ett sådant uttryck.

Jag tror, att det är alla skäl att ordentligt titta på hur det ligger till, med detta bostadsspörsmål, och utan att bli mångordig eller taga tiden i anspråk mera måste jag säga, att om man håller sig till sak fullt och helt, tror jag att det finns tämligen klara motiv för att det skulle vara lämpligt med en anordning i den riktning motionärerna föreslå. Nu säger visserligen utskottets ordförande, att man kunde gå längre. Han anförde huru det kunde te sig vid giftermål på skilda håll mellan lärarkrafter och personer inom andra yrkesgrupper. Det är alldeles riktigt, att en lärare, som ingår ett sådant gifte, går fri från denna reducering. Men icke är det något bevis i sak för att principen

Ang. viss ändring i boställsordningen för lärarpersonal vid folk- och småskolor. (Forts.)

är oriktig; fastmera kan den framställning som gjorts här i motionen vara fullt riktig, även om man framför en sådan synpunkt däremot.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Fru Eklund: Herr talman! Jag vill endast till herr Gustafsson i Lekåsa säga, att hans anförande visade, att han gjort sig skyldig till ett missförstånd av vad jag sade. En lärare eller lärarinna har endera bostad in natura eller kontant ersättning för denna bostad. Om alltså en lärare i en kommun har bostad in natura, kan läraren i fråga icke begära kontant ersättning i stället för bostaden. Om han begär det, skall det naturligtvis avslås. Här är det fråga om de kommuner, som icke ha bostad åt sina lärare utan i stället ge dem kontant hyresersättning. Jag vet icke om det någonsin förekommer, att en lärarinna eller lärare, som har bostad i kommunen, ändock begär ersättning därför att den icke användes. Men om så sker, då är det icke rättmätigt, utan då bör denna framställning avslås. Det är således icke den frågan det här gäller, utan det är naturligtvis fråga om dem, som icke ha bostad utan kontant ersättning för bostaden, och det är från dem man här tycks vilja ta den del av lönen som denna ersättning utgör.

Gent emot herr Olsson i Kullenbergstorp vill jag säga, att det är egendommeligt att en ledamot av kammaren, som tillhör utskottet och där icke reserverat sig, här kommer och yrkar avslag på utskottets hemställan, men däremot bifall till motionen. Något mera vill jag icke säga om den frågan.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafsson i Lekåsa: Herr talman! Jag kan väl icke tänka mig, att kammaren så illa missförstod mig, att den rättelse, som fru Eklund sökte ge mig, verkligen skulle vara befogad. Jag nämnde icke Lekåsa i mitt förra anförande, men jag kan säga fru Eklund, att i Lekåsa ha vi laglig bostad för såväl lärarinna som lärare, och när de ha rätt till två bostäder, kunna de icke begära hyresersättning. Men i en grannkommun, där icke bostad finnes för lärarinnan, där begär hon ersättning trots att båda dessa makar ha så fullgod bostad, att ingen lantbrukare i den kommunen har en bättre bostad. Jag vill ha förtydligat detta mitt uttalande, så att intet missförstånd skall behöva uppkomma. Ett sådant förhållande anser jag vara ganska stötande, och vi borde få en rättelse på detta område. Men, som jag redan sade i mitt förra anförande, kanske vi icke nu kunna få igenom vårt yrkande i kammaren, och jag har därför velat, att saken skulle beaktas vid den reglering av lönerna som kommer att ske, så att i försättningen denna orättvisa icke kommer att kvarstå. Om en kommun bygger en lärarbostad fritt liggande från lärosalarna, en lärarbostad, som kanske drager ganska dryga kostnader och som kan anses fullgod som ett hem för äkta makar och för en familj, då anser jag att den bör duga, så att icke denna lilla kommun sedan skall vara skyldig att betala hyresersättning till en lärarinna, som har gift sig med läraren. Blir det samma orättvisa förhållanden, herr Weijne, på andra områden, få vi väl även där försöka lagstifta för att få rättelse till stånd.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Johansson i Tväråselet: Herr talman! Med anledning av att herr Weijne till mig riktat en fråga, nämligen hur man bör förfara om en lärarinna gifter sig med en läroverkslärare, vilket fall följaktligen icke skulle komma under denna bestämmelses tillämpning, vill jag ge det svaret, att om man rät-

Ang. viss ändring i boställsordningen för lärarpersonal vid folk- och småskolor. (Forts.)

tar till en påtaglig orättvisa i ena fallet och det upptäckes att det även behöver rättas till på ett annat område, så får väl det höra till den framtida lagstiftningen att bringa rättelse även på den punkten.

Vad sedan beträffar fru Eklunds resonemang vill jag bara säga, att jag fick alldeles klart för mig att hon icke alls ville taga hänsyn till vad vi här önska, nämligen att man bör taga i beaktande, att då en lärare och en lärarinna i samma skola äro gifta med varandra och ha gemensam bostad, de då icke böra ha extra betalt för en annan bostad. Men om hon har den åsikten att man icke skall göra åtskillnad mellan de gifta lärarna och de ogifta i detta fall, må det vara hennes ensak.

Herr Weijne: Herr talman! Det finns ett ord, som ofta brukar användas i riksdagsdebatterna, och det är ordet konsekvens. Om man finner, att ett bifall till en motion medför så orimliga konsekvenser, som fallet skulle bli här, då gör man icke så, herr Johansson i Tväråselet, att man tar motionen och säger, att man sedan kan rätta till saken, utan har man den meningen, att något skall göras så utreder man problemet i ett större sammanhang. Jag skulle förstå herrarna, om ni på allvar tagit upp problemet om gift kvinnas lön överhuvud i allmän tjänst. Det vore konsekvent, även om man har olika meningar i sakfrågan. Nu tycker jag emellertid, som jag redan förut sade, att en realdebatt är tämligen onödig, då hela det i motionen föreliggande problemet är under utredning.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 7.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 92, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 93, angående pension åt förre arbetaren vid statens järnvägsbyggnader

O. Andersson;

nr 94, angående rätt för småskollärarinnan Augusta Maria Samelius till viss tjänstårsberäkning för pension; och

nr 95, angående anslag till tullverket för budgetåret 1936/1937.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatsens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. kostnader för fri rättegång.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 29*, angående kostnader, som enligt lagen om fri rättegång skola gäldas av allmänna medel, lämnades på begäran ordet till

Herr **Kilbom**, som yttrade: Herr talman! Jag kan icke avgöra, huruvida det är formellt riktigt att hålla detta anförande vid den nu föredragna punkten, men inför risken att det eljest ej blir hållet, ber jag att få säga ett par ord i detta sammanhang angående den fria rättshjälpen.

Då den fria rättshjälpen för några år sedan startades, ansågs den som en stor vinning för demokratien och för de fattiga klasserna i landet. Under de första år som denna fria rättshjälp tillämpades var det otvivelaktigt så, att dess verksamhet rönt ett mycket stort och djupt känt förtroende från allmänhetens sida. Många tillfällen från denna första period kunna anföras som bevis på, att den fria rättshjälpen fyllde ett mycket stort behov, och att allmänheten i dess förefintlighet såg ett underlättande av möjligheten att få sina rättssynpunkter tillgodosedda.

Jag vet icke, herr talman, om det är dialektiken i utvecklingen, som är orsaken till att på senare år en annan uppfattning har börjat göra sig gällande om den fria rättshjälpen, eller huruvida det är andra omständigheter. Jag säger detta avsiktligt, därför att det icke varit mig möjligt att i detalj studera alla de anmärkningar över rättshjälpsverksamheten som ha inlupit och alltjämt inlöpa både till den tidning, där jag har nöjet att vara chefredaktör, och till andra tidningar. Det synes mig emellertid, som om det förhållandet, att allt oftare klagomål ingå skulle vara tillräcklig anledning att fästa riksdagens uppmärksamhet på att denna institution måhända icke längre infriar de förhoppningar man ställde på den från första början.

Vi ha, herr talman, varit i tillfälle att i Stockholms stadsfullmäktige på grund av, som jag antar, också i riksdagen något kända förhållanden påtala rättshjälpsanstaltens verksamhet. Jag har under de sista veckorna fått en del synpunkter framförda också från landsorten, som visa, att det är anledning för vederbörande både övervakande och anslagsbeviljande myndigheter att fråga sig: håller den fria rättshjälpen på att glida in i spår som avvika från dem man hoppades och tänkte på, då den inrättades, eller vad är anledningen? Jag har senast från en stad norr om Stockholm, en residensstad för övrigt, jag kan tillägga att det är Gävle, fått ett brev, där man skildrar ett fall, som åtminstone enligt min uppfattning är mycket märkvärdigt. Där har nämligen fri rättshjälp avslagits för personer, som varit fullt i behov av densamma, under den motiveringen som det uppgivits att det gällde en process mot staden. Något liknande har för övrigt förekommit här i Stockholm, och där har det t. o. m. hävdats, att det är praxis, att rättshjälpen avvisar att bringa hjälp, för den händelse process skulle föras mot kommunen. Då jag finner detta vara fullkomligt stridande mot de principer, som lågo till grund för den fria rättshjälpens införande, har jag ansett, herr talman, det motiverat att här påtala förhållandet. Jag tror icke, att någon av dem som voro med om inrättandet av den fria rättshjälpen i dag skulle vilja hävda att meningen varit, att klientelet eller de, som sökte hjälp, skulle sällas med hänsyn till motparten. Det är väl saken i och för sig, som skall vara det avgörande, och icke om motparten är Stockholm eller någon annan stad. Om min uppfattning är riktig, så synes det mig

Ang. kostnader för fri rättegång. (Forts.)

vara ett bevis för att rättshjälpen har glidit ur och att man nu kommit in på principer eller praxis fullkomligt motsatta dem, som voro anledningen till den fria rättshjälpens inrättande.

Om de, som för dagen i vissa städer ha majoritet stå bakom en princip, innebärande att rättshjälpsanstalternas förtröendemen och tjänstemän skola sälla klientelet med hänsyn till huruvida staden är motpart i ett mål eller ej, då borde det snarast möjligt ses till, att de bli befriade från majoritetsställningen. Ty den mentalitet som därvidlag kommit till uttryck hos vederbörande tjänstemän vid den fria rättshjälpsverksamheten, är raka motsatsen till demokrati; den bör icke stödjas av kommunala eller andra maktbärande, den bör likvideras.

Jag tillåter mig, herr talman, således få uttala den bestämda förhoppningen, att rättshjälpsverksamheten i fortsättningen snarast möjligt måtte bli som avsågs med densamma och vad den är i vissa städer — jag nämner med stor tillfredsställelse exempelvis staden Göteborg — nämligen en hjälp för dem, som på grund av sin fattigdom äro urständsatta söka privata advokater, att den måtte bli en vakthållning om allmänhetens möjlighet att få rätt mot vem det vara må, t. o. m. mot en stad, där en socialdemokratisk majoritet regerar. Jag skulle för övrigt, om jag i hastigheten kunde finna ord för det, vilja skärpa detta önskemål ännu kraftigare. Jag är övertygad om, herr talman, att ingen representant för något annat parti kommer att stryka under vad jag härvidlag har sagt. Jag vet dock, att det klientel, som måste använda sig av den fria rättshjälpen, har vänt sig till andra partier med sina klagomål. Jag anser det vara en ära, att man i sista hand vänt sig till oss. En rättshjälpsanstalt — och då syftar jag speciellt på förhållandena i Stockholm — skall icke komma och säga, att man icke har tid att ställa någon advokat till förfogande. På tal om den historia, som senast utspelats, gör jag i detta sammanhang gärna en honnör för justitieministern för att han rättade till en situation, som sannerligen icke var trevlig för vare sig den fria rättshjälpen eller rättsväsendet över huvud i landet.

Det är sålunda, herr talman, i den förhoppningen, att den fria rättshjälpen måtte återvända till de principer, som voro vägledande, då den skapades, och att samma orädda anda som från början allttjämt måtte leda ledarna av rättshjälpsanstalterna — en språkligt mycket svår sats — som jag velat anföra dessa synpunkter.

Vidare anförde:

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag har ingen anledning att på något sätt lägga mig i den sak, som herr Kilbom här fört på tal. Men då herr Kilbom särskilt adresserade sig till den stad, jag har nöjet representera, så vill jag bara samtidigt till kammarens protokoll få antecknat, att det finns på Gävleborgsbänken i denna kammare liksom, jag tror i hela Gävleborgs län ingen, som vet någonting om en rättshjälpsanstalt i Gävle eller i Gävleborgs län. Någon sådan finns nämligen icke i den staden eller det länet. Det måste sålunda vara andra förhållanden, som det här är fråga om. Och då kan jag icke förstå annat, än att det måtte hava varit en domstols prövning och avvísande av den fria rättegången, som har föranlett herr Kilbom att tala om den stad, jag representerar, som ju har socialdemokratisk majoritet i de kommunala organen men som intet inflytande har på domstolsbeslut.

Hela denna sak är sålunda för mig liksom för övriga gävleborgare okänd, därför att vi ju veta, att det visserligen väckts en motion för några år sedan om inrättande av en rättshjälpsanstalt i Gävleborgs län, men att denna motion icke ledde till något resultat.

Ang. kostnader för fri rättegång. (Forts.)

Herr **Kilbom**: Jag begriper ju mycket väl, att herr Olsson såsom varande en man, som representerar diverse institutioner i länet, landstinget och stadsfullmäktige, finner det behagligt att i denna situation ställa sig på den *formella* ståndpunkten. Men det är också endast på den formella ståndpunkten, som han kan ställa sig. Herr Olsson vet måhända, att det nyligen förekommit ett mål i Gävle angående en s. k. luftaffär, ja, herr Olsson vet nog mer än jag, om denna sak. — Det gläder mig, herr talman, att herr Olsson nickar bifall. — Herr Olsson vet då också, att i denna process hava just de principer kommit till uttryck, som jag här vänt mig emot. Jag hoppas emellertid, att dessa principer icke måtte komma till uttryck i fortsättningen, oavsett om det formellt finns en rättshjälpsanstalt i Gävleborgs län och stad eller om fri rättshjälp beviljas av annan myndighet.

Herr **Olsson** i Gävle: Med anledning av vad herr Kilbom här anförde skulle jag vilja säga, att jag har icke i sak invänt någonting emot fri rättshjälp åt dessa, som stodo anklagade beträffande »luftlassen». Tvärtom skulle jag i likhet med herr Kilbom finna det vara orimligt, om man skulle resa invändningar däremot. Men vad jag velat upplysa om, då herr Kilbom riktade sin anmärkning mot en kommunal majoritet, var det, att han riktade sig till fel adress. Anmärkningen skulle hava riktats mot rådhusrätten i Gävle och icke mot någon kommunal myndighet, som icke har något inflytande i denna sak. Detta är icke någon *formell* synpunkt utan en *reell*, eftersom de kommunala myndigheterna ju ingenting ha att göra med rådhusrättens handläggning av dessa mål. Jag beklagar, att det icke varit möjligt skapa en rättshjälpsanstalt i vårt län. Då hade kanske förhållandena på denna punkt varit annorlunda. Men det är en sak för sig. Vad som föranledde mig att lämna min upplysning var herr Kilboms tal om huru *rättshjälpsanstalten* i Gävle hade handlat. Då denna för mig och övriga gävleborgare är något fullkomligt okänt, ansåg jag mig böra till kammarens protokoll meddela denna omständighet.

Herr **Kilbom**: Det tillfredsställer mig i allra högsta grad, att herr Olsson till kammarens protokoll förklarar, att vad som förevarit i Gävle i det av mig sist påtalade fallet är en reell omständighet. Det är väl ingen här i kammaren, som tvivlar på att Gävle stads myndigheter *formellt* ingen möjlighet ha att påverka rättsförhållandena i staden. Men jag är lika mycket övertygad om att *reellt* anse nog många av kammarens ledamöter den möjligheten förefintlig — *förefintlig*, herr Olsson.

Då herr Olsson dessutom säger, att han icke har någonting emot att vara med och upprätta rättshjälpsanstalt i Gävle stad och Gävleborgs län, tar jag detta som ett löfte. Veterligt har ju herr Olsson i kraft av den majoritet både i staden och länet, som han representerar, möjlighet att förverkliga löftet både i staden och länet.

Vad sedan beträffar Stockholms stad, så synes det mig, som om justitieministern måhända hade haft anledning se till, att den fria rättegångshjälp, som existerar i Stockholm, snarast möjligt bleve påbättrad. Detta önskemål styrkes, skulle jag tro, av vad som inträffat i den historia, som av mig antytts och väl alla här känna till.

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Jag tillhör i egenskap av suppleant Stockholms stads rättshjälpsanstalts styrelse och har deltagit i dess arbete under ett par års tid. Det är en fråga, som särskilt ofta förekommer inom rättshjälpsanstalten i Stockholm, och jag förmodar, att den förekommer även

Ang. kostnader för fri rättegång. (Forts.)

på andra håll, där liknande anstalter finnas. Det är frågan om att uttaga ersättning från klienterna för av anstalten utfört arbete. Det är ju nämligen icke alltid helt fri rättshjälp, som beviljas, utan om det förhåller sig så, att den rättssökande har tillgångar, som kunna uttagas, eventuellt t. o. m. genom införsel i lön, så kräver man ju ut ersättning av den, som vänder sig till den s. k. fria rättshjälpen. Jag har under mitt arbete funnit, att åtminstone rättshjälpsanstalten i Stockholm i detta avseende far onödigt hårt fram mot dem, som nödgats anlita anstalten. I regel är det ju så, att de personer, som måste vända sig till rättshjälpsanstalten, vid tillfället i fråga äro medellösa. Men de kunna kanske senare erhålla arbete och komma upp till en inkomst, som är tillräckligt stor. Under en tid av fem år efter hjälpens lämnande kan rättshjälpsanstalten då på olika sätt taga ut det belopp, vartill man taxerat den lämnade rättshjälpen. I detta avseende är förfaringssättet ungefär detsamma, som då fattigvårdsmyndigheterna återkräva utbetald fattigvårdshjälp. Man drar härigenom ned dem, som en gång fått hjälp och stjälp dem i stället för att hjälpa dem. Rättshjälpsanstalten far i detta fall enligt mitt förmenande onödigt hårt fram.

Förhållandena inom Stockholms stads rättshjälpsanstalt hava också varit av det slaget, att synnerligen allvarliga klagomål hava förekommit både från allmänheten och från dem, som ha nödgats vända sig dit. Därför har också anstaltens styrelse för någon tid sedan beslutat utarbete en bestämd arbetsplan för anstalten för att därigenom få slut på de missförhållanden, som tidigare varit rådande. Det ligger en viss fara i att man i anstaltens styrelse plockar in alltför många advokater och jurister såsom ledamöter. Anstaltsstyrelsens majoritet synes mig i varje fall böra bestå av lekmän, ty jurister eller advokater, som komma in i anstaltsstyrelsen, ha ett visst intresse — jag vill icke säga *personligt* intresse, men i varje fall ett intresse — att anstalterna icke skola bli alltför populära, så att man även skall kunna gå vid sidan av dessa. Detta är också en synpunkt, som man i fortsättningen något mera än hittills bör beakta.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag hade icke alls tänkt blanda mig i denna debatt, men eftersom jag tillhör styrelsen i en rättshjälpsanstalt, nämligen rättshjälpsanstalten för Örebro stad och län, och herr Olssons yttrande var sådant, att man därav kunde draga den slutsatsen, att alla rättshjälpsanstalter på något sätt missbruka sin ställning, har jag begärt ordet för att reagera på denna punkt.

Jag har nämligen icke hört några klagomål av den art, som här har påtalats. Det förefaller mig vara på det sättet, att vad herr Kilbom och herr Olsson här i dag anført i debatten, närmast är av den beskaffenhet, att det bör avhandlas i Stockholms stadsfullmäktige. Där vore det tillfälle att ge ordentliga direktiv. Jag försäkrar, att åtminstone i det län jag representerar ha vi, mig veterligt, från intet håll försökt att försämra möjligheterna för de rättssökande, utan där gälla de regler, som från början uppställts, nämligen att obemedlade och mindre bemedlade ha fri rättegång. Den saken anser jag f. ö. vara alldeles självklar. Det enda, som jag möjligen kan instämma med herr Olsson uti, är det, att det naturligtvis bör finnas lekmän med i styrelserna för dessa anstalter. Utan att jag därför vill uttala någon förkastelsedom över juristerna är detta en synpunkt, som jag åtminstone förstår. Och eftersom det nu framkommit vittnesbörd om huru det kan vara ordnat i det fallet, kan jag ju upplysa om att i styrelsen för rättshjälpsanstalten i Örebro län sitta två lekmän och endast en jurist. Och det har gått bra hittills, såvitt jag vet.

Ang. kostnader för fri rättegång. (Forts.)

Herr **Kilbom**: Det är mig angeläget framhålla, att mot Örebro läns rätts-hjälpsanstalt har icke riktats någon anmärkning av det enkla och naturliga skälet, att i varje fall till min kännedom icke kommit några klagomål rörande densamma. Men så snart det kommer några, skola vi be att få framföra dem.

Det är uppenbart, att man kan diskutera frågan, inför vilket forum dessa klagomål skola anföras. Vad beträffar Stockholms stadsfullmäktige ha vi där sedan flera år vid upprepade tillfällen anført klagomål. Att vi nu också anføra dem här i dag beror ju på ett speciellt aktuellt fall men även därpå, att det var i riksdagen, som den första stöten gjordes mot den fria rätts-hjälpen, i den form man ursprungligen tänkte organisera densamma. Jag har därför ansett det vara speciellt lämpligt att här i riksdagen säga ifrån detta, så mycket mera som det säkerligen icke är obekant, att det göras mycket kraf-tiga ansträngningar för att ytterligare »urvattna» den fria rättshjälpen, från en institution för tillvaratagande av rätten och rättsvården, utan till något som i ett eller annat litet obetydligt mål ställer någon advokat då och då till för-fogande.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets i punkten gjorda hemstäl-lan av kammaren bifallen.

Punkten 30.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. över-
vakning av
villkorligt
dömda.*

Härefter föredrogs *punkten 31*, angående övervakning av villkorligt dömda; och anförde därvid

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Att jag nu djärves ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för några ögonblick, trots att här föreligger ett en-hälligt avstyrkande statsutskottsbetänkande, beror därpå, att det på ett bety-delsefullt område av rättsvården i min hemstad numera inträtt ett verkligt nödläge. Jag syftar på övervakningen av de villkorligt dömda. Denna upp-gift har allt sedan lagen om villkorlig dom tillkom år 1918, så gott som ute-slutande varit anförtrödd åt Skyddsvärnet, vilken förening dessutom handhar hjälpen åt frigivna fångar liksom också annan hjälpverksamhet. Skyddsvär-net har under de gångna åren skött denna sin uppgift så utmärkt, att rådhus-rätten i Göteborg givit verksamheten de allra yppersta vitsord. I ett av Göteborgs rådhusrätts femte avdelning den 12 december 1935 avgivet yttrande heter det sålunda: »Att resultatet här i staden av de villkorliga domarna blivit så utomordentligt gynnsamt som fallet varit, tillskriver avdelningen i främsta rummet det förträffliga sätt, varpå övervakningen handhafs.»

Jag har velat citera detta rådhusrätts yttrande för att frågan må komma på rätt bog. Emellertid har genom den 1933 beslutade nedsättningen i den för övervakning av villkorligt dömda utgående ersättningen, en ersättning som ända sedan 1919 utgått med 12 kronor för den första månaden och med 3 kro-nor för varje påföljande månad, ersättningen i fråga nedsatts till 8, respek-tive 2 kronor. Motiveringen för denna åtgärd var, att man antog, att denna övervakning skulle kunna i största möjliga utsträckning anförtrös såsom oav-lönat förtroendeuppdrag åt intresserade personer. Denna väg har icke befunnits framkomlig.

Det har nu visat sig omöjligt för Skyddsvärnet i Göteborg, att med den så-lunda utgående ersättningen fullgöra detta uppdrag, som Skyddsvärnet hittills handhaft på så förtjänstfullt sätt. Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att Skyddsvärnet, vars arbete jag haft tillfälle att deltaga uti, icke, trots de

Ang. övervakning av villkorligt dömda. (Forts.)

uppståndna ekonomiska svårigheterna, på något sätt velat skjuta ifrån sig denna uppgift, utan att Skyddsvärnet, för fullgörandet av denna statliga uppgift, av sina donerade och fonderade medel tagit i anspråk ett belopp av 5,000 kronor förutom avsevärda bidrag och gåvor från enskilda. Under 1935 har emellertid genom Skyddsvärnets ifrågavarande verksamhet föreningen åsamkats en ytterligare brist på ungefär 3,000 kronor. Föreningen ser sig därför icke längre i stånd att utan effektivt bistånd vidare finansiera verksamheten i fråga. — Jag vill i detta sammanhang också erinra därom, att den av Skyddsvärnet handhavda övervakningsverksamheten år 1935 omfattade icke mindre än 478 personer. Vidare vill jag framhålla, att i denna siffra ingå icke blott av Göteborgs rådhusrätt dömda personer utan även personer, som rannsakats och dömts av andra domstolar, år 1934 från sju rådhusrätter och elva häradsrätter. Den senaste redogörelsen visar bl. a., att från Askims häradsrätt till övervakning av Skyddsvärnet i Göteborg hänvisats icke mindre än 28 villkorligt dömda.

Av det sagda framgår, att den verksamhet, som denna institution sålunda fått sig ålagd, är rätt vittutgrenad. Den omfattar emellertid icke blott själva övervakningen, men just på grund av sin verksamhet härmed har Skyddsvärnet även kunnat ägna sig åt annan hjälpverksamhet för de villkorligt dömda såsom utdelning av mat och kläder och bidrag till logi och — framför allt — anskaffande av arbete, den kanske betydelsefullaste uppgiften, när det gäller dessa stackars människor, som behöva allt stöd de kunna få. För ombesörjandet av denna del av verksamheten har föreningen satt sig i förbindelse med arbetsgivare såväl inom som utom Göteborg, vilka av ren barmhärtighet tagit dessa hart när ur samhället utstötta i sin tjänst. Föreningens verksamhet är — jag säger detta inte endast med stöd av egen erfarenhet utan kan såsom redan nämnts i det avseendet även åberopa vad rådhusrätten anfört — lagd på ett utomordentligt lyckligt sätt.

Nu befinner sig — jag betonar det om igen — emellertid föreningen i ett mycket bekymmersamt läge, ett läge, som är så allvarligt, att jag för min del har svårt att se någon möjlighet för föreningen att i fortsättningen kunna finansiera övervakningen av de villkorligt dömda. Det torde icke vara möjligt att för verksamhetens fortsatta bedrivande ytterligare ta några pengar ur föreningens fonder. Vi ha av åtskilliga välvilliga bidragsgivare fått hjälp till denna verksamhet, men den kan ju icke i längden uppehållas på detta sätt. Jag har velat påpeka detta, och jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad rådhusrätten säger i sitt yttrande. Det heter där, att rådhusrätten vill »på det kraftigaste understryka, att enskilda personer såsom övervakare endast undantagsvis kunna besitta den erfarenhet och sociala utbildning, som tarvas, eller hava de möjligheter att understödja den dömda beträffande en av de allra viktigaste förutsättningarna för hans tillrättaförande, anskaffandet av lämpligt arbete åt honom. De sakna även ekonomiska resurser att hjälpa de villkorligt dömda med mat, logi och kläder, när de därav äro i behov.» Och vidare heter det: »det är med verklig oro, som avdelningen» — det är rådhusrättens femte avdelning, som har hand om dessa ärenden — »motser möjligheten, att Skyddsvärnet skulle nödgas av ekonomiska skäl nedlägga sin övervakningsverksamhet. Rådhusrätten skulle komma i ständigt beråd för anskaffandet av övervakare med erforderlig kompetens och säkerligen ofta misslyckas häri, och rådhusrätten tvekar icke uttala, att ett gynnsamt resultat av de villkorliga domarna skulle allvarligt äventyras.»

Det är detta allvarliga läge, jag här velat fästa uppmärksamheten på. Jag förstår emellertid mycket väl, att ett yrkande om bifall till den motion, som

Ang. övervakning av villkorligt dömda. (Forts.)

här framlagts av representanter för de tre största partierna i Göteborg, nämligen av herr Wangson i första kammaren och herr Lind och mig med instämmande av tre andra ledamöter i denna kammare, icke har någon utsikt till framgång. Vi hysa sålunda ingen förhoppning om att nu gent emot ett enhälligt statsutskott kunna vinna bifall till vårt förslag. Men för egen del har jag velat taga till orda här, och detta, det skall jag ärligt erkänna, för att få tillfälle att här i kammaren rikta en vördsam vädjan till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som ju står som den högste vårdaren av rättsväsendet i vårt land, att han måtte undersöka, om icke den utredning, varom talas i statsutskottets utlåtande och på vilken vårt förslag nu har stupat, skulle kunna påskyndas, och att denna fråga om nödig ersättning för övervakandet av villkorligt dömda tages under mycket noggrant övervägande. Jag vågar också göra en vördsam hemställan till honom, om det icke skulle vara möjligt att för att rädda detta viktiga område av rättsvården i Göteborg — det är dåligt ställt med de ekonomiska resurserna för denna betydelsefulla uppgift även på andra håll i vårt land, men särskilt bekymmersamt är det i Göteborg — finna ut andra vägar till beredande av understöd, medan det utredningsarbete varom här talas pågår, så att inte medan gräset gror, kon dör. Jag hoppas verkligen, att det skall visa sig möjligt att finna en dylik utväg, och jag vädjar som sagt mycket varmt till herr statsrådet, att han måtte göra vad han kan i denna fråga.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 32 och 33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 34 och 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Punkterna 47—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52.

Lades till handlingarna.

Punkten 53.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Härefter föredrogs punktvis statsutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar angående anslag till byggnader för statens bakteriologiska laboratorium och till lån till utvidgning av Vilhelmsro anstalt för fallande-sjuka; och biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 10.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial, nr 7, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos utskottet erhöles på begäran ordet av

Herr Olsson i Gävle, som yttrade: Herr talman! Då tvekan uppstått, huruvida man i ett ärende av denna karaktär skall gå den gamla vägen direkt till riksdagen eller huruvida man skall följa de nya reglementariska föreskrifterna för dessa ärendens behandling, hemställer jag, att memorialet måtte återremitteras till bevillningsutskottet, så att man där får tillfälle till en förnyad omprövning av behandlingssättet.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen därå given proposition beslöt kammaren återförvisa förevarande ärende till utskottet för ny behandling.

§ 11.

Slutligen upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om befrielse från avgift till folkpensioneringen för vissa tjänstemän och arbetare i statens tjänst.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 154, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar Brädefors och Hagberg i Luleå föreslagit, att riksdagen måtte besluta avgiftsbefrielse till folkpensioneringen för alla tjänstemän och arbetare i statens tjänst, som före 1935 års lag om folkpensionering varit befriade från erläggande av avgifter till allmänna pensionsförsäkringen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; därvid yttrade:

Herr Brädefors: Herr talman! Jag blev inte så litet förvånad, när jag läste detta andra lagutskottets utlåtande. Det heter nämligen i detta utlåtande, att utskottet inte anser skäl föreligga för riksdagen att bifalla motionärernas förslag till ändring i pensionsförsäkringslagen.

Om jag nu ser efter vilka de personer äro, som deltagit i utskottets behandling av frågan, så finner jag, att bland dem befinner sig en ledamot, som jämte några andra socialdemokrater uppträdde som motionär vid fjolårets riksdag i en fråga av precis samma innebörd som den av oss nu väckta. Denne ledamot är herr Hage. Genom fjolårets beslut frångick man som bekant de tidigare bestämmelserna, enligt vilka en statstjänare, eller annan som var delägare i någon pensionskassa, var befriad från avgiftsplikt till allmänna folkpensioneringen. De vid fjolårets riksdag genomförda bestämmelserna betogo statstjänarna denna rätt att vara befriade från avgiftsplikt till allmänna pensionsförsäkringen. De motionärer, som vid fjolårets riksdag ville ha kvar de gamla bestämmelserna, hyste naturligtvis i sak samma åsikt, som vi nu i vår motion hävdade, nämligen att i de nuvarande bestämmelserna ligger en orättvis dubbel-

Ang. befrielse från avgift till folkpensioneringen för vissa statstjänstemän m. fl.

Ang. befrielse från avgift till folkpensioneringen för vissa statstjänstemän m. fl. (Forts.)

beskattning av statstjänarna, vilka inte få samma valuta för avgifterna till folkpensioneringen som andra medborgargrupper. Fjolårets motionärer framhöllo i debatten här i riksdagen, att dessa statstjänare skulle få det ekonomiskt sett ganska svårt att kunna betala inte bara de allmänna pensionsavgifterna utan även avgifterna för egen pensionering. Man försökte också, åtminstone indirekt, göra gällande, att statstjänarnas pensionskassor skulle vara något privat företag som hörde dem till. Vi veta emellertid alla, att det är riksdagen och alltså staten som bestämmer, att dessa statstjänargrupper måste tillhöra de olika pensionskassorna. Man äger sålunda inte frihet att utträda ur dessa kassor när man så vill, utan med statstjänsten följer att man skall vara medlem av en kassa och betala avgiften till densamma.

När man nu ifrån deras sida, vilka, såsom till exempel herr Hage, voro motionärer i fjol, kan säga, att skäl icke föreligger för riksdagen att bifalla vårt här föreliggande förslag om ändring av pensionsförsäkringslagen, måste vi ha rätt att fråga, huruvida det i fjol fanns något skäl för till exempel herr Hage att motionera om precis samma sak. Ha förhållandena ändrats därhän, att de skäl, som förefunnos vid fjolårets riksdag, nu inte längre existera? Herr Hage har för övrigt själv berör just dessa frågor i en synnerligen ovederhäftig och osanningsenlig broschyr, vilken han givit ut på Svenska Järnvägsmannaförbundets bekostnad. I denna broschyr gör han bland annat gällande, att de motioner, som vi framfört i pensionsfrågan såväl vid fjolårets riksdag som vid 1934 års riksdag, ingenting annat varit än rena demonstrationsmotioner. Förmodligen kommer herr Hage även om den nu av oss väckta motionen, som är av samma innebörd som herr Hages motion vid fjolårets riksdag, att säga, att det är en demonstrationsmotion. På tal om demonstrationsmotioner, så kan man ju ha full rätt att säga, att den av honom vid fjolårets riksdag väckta motionen, en motion som för övrigt samlade endast 30 röster här i kammaren, därav allt som allt 16 röster kommo från den stora socialdemokratiska gruppen, inte endast var en demonstrationsmotion utan även en stor bluffmotion.

Nu har jag visserligen hört, att socialdemokraternas motiv för att de icke kunde mera allmänt rösta för denna motion vid fjolårets riksdag var, att sådana avvikelser från regeringens proposition hade kunnat inverka menligt och att man i så fall t. o. m. riskerat att propositionen icke gått igenom i riksdagen. Av dessa skäl kunde motionen i fråga icke samla större antal socialdemokratiska röster i kammaren. Nå, men om nu detta skulle ha varit bakgrunden till socialdemokraternas avståndstagande från den socialdemokratiska motionen, finns i varje fall icke denna anledning i år, emedan pensionsbestämmelserna nu äro fastställda och här endast föreligger ett förslag till ändring av de vid fjolårets riksdag genomförda bestämmelserna. Någon risk för att denna lilla ändring skulle kunna äventyra hela den nya pensionslagen finns alltså inte. Jag tror för min del att de socialdemokratiska motionärernas inställning vid fjolårets riksdag endast bottnade i medvetandet om att de införde sina uppdragsgivare — de socialdemokratiska valmän, som samtidigt äro statstjänare — skulle komma att uppbära mycket skarpt klander, om icke något åtgjordes i ärendet. För att blidka denna kategori avgåvo några statstjänarrepresentanter, såsom herr Hage med flera, en sådan där motion för att därefter kunna säga: vi ha ju motionerat om denna befrielse, men motionen blev icke bifallen av riksdagen.

Det skulle vara mycket intressant att höra, huruvida herr Hage och andra fjolårets motionärer ändrat sig så mycket till i år, att de icke ens rösta för bifall till den motion som vi här avgivit, och jag kommer därför att begära votering i denna fråga, just för att få reda på om deras motion i fjol var allvarligt

*Ang. befrielse från avgift till folkpensioneringen för vissa statstjänstemän
m. fl. (Forts.)*

menad eller om det bara var en demonstrations- eller rättare sagt en bluffmotion.

Herr talman! Med denna motivering ber jag få yrka bifall till den av oss väckta motionen.

Herr **Hage**: Herr talman! Det plenum, som nu pågår, måste vara avslutat klockan 4 på grund av ett sammanträde, som då skall äga rum, och under sådana förhållanden måste jag inskränka mig oerhört mycket. I annat fall skulle jag ha kunnat säga en hel del till svar på den föregående talarens anförande.

Jag vill emellertid erinra därom, att när denna fråga behandlades förra året, åstadskom det i utskottet en kompromiss. Man gick in för att regeringens förslag — som innebar, att statstjänare icke skulle undantagas från avgiftsplikt till folkpensioneringen — skulle bifallas. Men samtidigt gjorde man ett uttalande, som också finnes medtaget i detta utskottsutlåtande, att det borde undersökas, om man inte på något sätt kunde ordna det så, att de statsanställda, som alltså nu skulle erlägga avgifter även till folkpensioneringen, som en kompensations kunde få sina tjänstepensionsavgifter sänkta. Vidare skulle det ordnas på visst sätt med avseende på folkpensionen, som till dem skulle utgå vid 67 års ålder, så att, då denna började utgå, skulle tjänstepensionen eventuellt minska med ett visst belopp.

Detta har utskottet även pekat på i föreliggande utlåtande, och jag finner denna väg att rätta till saken vara mera framkomlig än den väg, som herr Brädefors nu slagit in på. Ty den vägen är fullständigt oframkomlig, som saken nu ligger till. Det är en demonstration och ingenting annat. Från dessa utgångspunkter är jag övertygad om, att jag gör statstjänarna mera gagn med att förorda den linje, som föreslås av utskottet och som kan tagas upp, när lönefrågan skall behandlas. Av herr Brädefors' demonstration få statstjänarna inte den ringaste nytta.

Av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lovén**: Herr talman! Då herr Brädefors säger, att den motion som väcktes i fjol tillkom för att blidka valmännen och endast var en bluffmotion, vill jag fråga vad han kallar sin egen motion i år. Han har begärt denna befrielse för vissa tjänstemän och arbetare i statens tjänst, men han har inte brytt sig om den stora mängd av tjänstemän, som tillhöra en pensionskassa, dit de få erlägga högre pensionsavgifter än statens tjänstemän göra. Dem har herr Brädefors icke tänkt på att yrka någon befrielse för. Så radikal kunde han i alla fall ha varit, att han även tänkt på dem, som ha det ännu sämre ställt i detta avseende. Därför kan man ha rätt att i stället kalla herr Brädefors motion i år för en veritabel bluffmotion.

Herr **Spångberg**: Herr talman! Blott några korta ord för att ansluta mig till den tanke, som ligger bakom den väckta motionen.

Jag vill dock framhålla att det ligger en alltför stor begränsning i kommunisternas motion då man yrkat på att denna fråga endast skulle ordnas för arbetare och vissa andra i statens tjänst. Yrkandet bör ju gälla även enskilda järnvägar och kommunala grupper, tobaksmonopolets arbetare m. fl. Det bör med andra ord gälla alla dem som betala till sina pensionskassor och på detta sätt sörja för sin pensionering. Denna pålaga för dessa grupper är orimlig, vare sig de äro statstjänare eller icke. Det tages medel ifrån dem, som de faktiskt behöva för att kunna leva, och de få betala till två kassor, vilket gör att en stationskarl, en banvakt eller en brevbärare måste erlägga icke endast om-

Ang. befrielse från avgift till folkpensioneringen för vissa statstjänstemän m. fl. (Forts.)

kring 48 kronor till egen pension och 90 kronor till änkepension, utan också mellan 20 och bortåt 40 kronor till folkpensioneringen. Det är alltså ett belopp på 150, ja, ända upp till 175 kronor, som en stationskarl och med dem jämnställda kan få erlägga i pensionsavgifter till dessa båda kassor. Detta är orimligt.

Herr Hage har berört den kompromiss, som gjordes i fjol och varom erinras i utskottsutlåtandet. Jag skulle med hänvisning till vad herr Hage har sagt vilja fastslå, att det i utskottsutlåtandet, vilket riksdagen antagit, finns ett löfte om att frågan skulle ordnas, och att denna kategori skulle få åtnjuta avdrag och erlägga minskade avgifter till tjänstepensioneringen. Vilken väg man begagnar sig av kan vara ganska likgiltigt. Huvudsaken är att det icke lägges dubbla pålagor på dessa små inkomstagare.

I detta sammanhang skulle jag ha velat rikta en fråga till regeringsbanken — om det funnits något folk där: har regeringen möjligen observerat den där kompromissen eller har den gått regeringen förbi? Ämnar regeringen, om den observerat densamma, göra något för att förverkliga löftet i fråga? Detta är nämligen en förutsättning för att denna kompromiss, som herr Hage talade om, skall få någon som helst betydelse. Och till sist vill jag även fastslå, att det är regeringens skyldighet att framlägga proposition i år. Eljest hinna de nya propositionsbestämmelserna träda i kraft, varigenom de dubbla pålagorna utkrävas av dessa befattningshavare.

Herr Brädefors: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord till herr Hage, som nu försöker inta en ståndpunkt rakt motsatt den han hade i fjol. Nu har han funnit, att det i utskottsutlåtandet finns ett visst uttalande, som skulle innebära ett löfte om att man i framtiden skulle lindra den svåra ställningen för dessa dubbelbeskattade genom att minska deras tjänstepensionsavgifter.

Men, herr Hage, denna passus stod i utskottets utlåtande redan i fjol, när herrarna här försvarade sin motion. Då ansågo ni icke denna kompromiss vara av den betydelse, att ni kunde godtaga utskottsförslaget, utan då försvarade ni er motion, yrkade bifall till och voterade om densamma. Nej, herr Hage, ni har i år en rakt motsatt uppfattning i denna fråga, och därför måste man försöka slingra sig litet grand. Och även om det skulle gå så, att det löfte, som herr Hage påpekat, skulle infrias och tjänstepensionsavgifterna sänkas, så är det väl i alla fall herr Hages mening, att dessa tjänstepensionsavgifter skola bortfalla helt och hållet? Bortfalla de icke helt och hållet, befinna sig dessa människor alltjämt i en annan ställning än de övriga medborgarna, som skola betala avgift till den allmänna folkpensioneringen. Herr Hage kommer inte ifrån, att de i så fall förbliva i en särställning och att de bli dubbelbeskattade genom sina pensionsavgifter.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Brädefors, att situationen i år är en annan än förra året. Nu äro besluten redan fattade, och alltså föreligger en helt annan utgångspunkt för behandlingen av denna fråga. I år tillkommer som ett motiv för mitt ståndpunktstagande utsiktslösheten att upphäva ett redan fattat beslut.

Med avseende på herr Brädefors' senaste yttrande måste jag säga, att meningen med uttalandet förra året naturligtvis var att tjänstepensionsavgifterna skulle sänkas med ungefärligen det belopp, som erlägges i folkpensionsavgift, varigenom resultatet skulle bli, att den sammanlagda avgiftssumman blir

Ang. befrielse från avgift till folkpensioneringen för vissa statstjänstemän
m. fl. (Forts.)

densamma. Jag tycker att herr Brädefors skulle förstå detta. Herr Brädefors' senaste yttrande byggde på ett fullständigt misstag.

Herr **Severin**: Herr talman! Jag vet ju att motionen kommer att bli avslagen, men eftersom jag själv i fjol motionerade i detta ärende och med samma yrkande som i denna motion är framfört, måste jag i konsekvens med den ståndpunkt jag då intog vidhålla densamma i år. Jag yrkar således bifall till motionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Brädefors, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Jacobsson**, som yttrade: Herr *Interpellation.* talman! I tvenne vid årets riksdag väckta motioner, nr 14 och 15 i andra kammaren, har nationella gruppen hemställt om sådan åtgärds vidtagande, att det förslag till »Lag om arbetsavtal», som innehålles i Kommitténs angående privatanställda den 9 mars 1935 avgivna betänkande. S. O. U. 1935: 18, må — med beaktande av i motionerna gjorda erinringar och yrkanden samt i vad på riksdagen beror — kunna bliva föremål för antagande redan av innevarande års riksdag.

Ett förverkligande av motionernas syfte skulle emellertid föra allenast en del av de spørsmål mot sin lösning, som f. n. och med all rätt bekymrar den stora och i organisatoriskt avseende mindre avancerade samhällsgrupp, som utgöres av de privatanställda i inskränkt bemärkelse.

Övriga sådana spørsmål äro frågorna om *tryggad rätt till pension, skydd för pensionsfond, reglering av arbetstiden* samt *förenings- och förhandlingsrätt för i enskild verksamhet anställda.*

Beträffande den sistnämnda frågan har i Kungl. Maj:ts tal på rikssalen vid denna riksdags öppnande proposition bebådats.

I fråga om reglering av arbetstiden uppdrog Kungl. Maj:t den 30 april 1931 åt socialstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med plan för undersökning av arbetstidsförhållandena beträffande butiksanställda och övriga denna personal närstående anställda. Ifrågavarande spørsmål innefattades i det

Interpellation. (Forts.)

uppdrag, som gavs åt kommittén angående privatanställda den 19 juni 1931. I sitt betänkande av den 9 mars 1935 anförde emellertid nämnda kommitté, att den ansåg bl. a. detta spörsmål vara av så egenartad natur, att det borde behandlas särskilt. Sedan Kungl. Maj:t den 23 maj 1935 anvisat kommittén angående privatanställda att slutföra sitt uppdrag senast den 30 november 1935 och nämnda kommitté i anledning därav förklarar sig icke kunna på den knappa tid, som sålunda utmätts, slutföra uppdraget i detta avseende, tillsattes enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1935 sakkunniga för att inom socialdepartementet biträda med utredning rörande frågan om en laglig reglering av arbetstiden för de affärs- och kontorsanställda samt rörande de frågor i övrigt, som äga samband med lagstiftningen å förevarande område. Denna utredning anser jag sålunda bör vara att förvänta senast den 30 november 1936, varigenom proposition till 1937 års riksdag möjliggöres.

Beträffande de tvenne sist berörda spörsmålen, nämligen frågorna om för- enings- och förhandlingsrätt för i enskild verksamhet anställda samt reglering av arbetstiden för de affärs- och kontorsanställda jämte de frågor i övrigt, som äga samband med lagstiftningen å förevarande område, förelåg sålunda icke anledning att med utsikt till gehörs vinnande väcka motion vid årets riksdag.

Fullkomligt ensartat torde förhållandet vara även beträffande den återstående frågan, nämligen angående *tryggad rätt till pension*. Det är mig ingalunda främmande att riksdagshögern i motionen nr 257 i första kammaren vid årets riksdag föreslagit, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt utredning rörande de åtgärder, som genom samhällets försorg lämpligen kunna vidtagas till främjande av de privatanställdas pensionering samt om framläggande av de förslag, vartill denna utredning kan föranleda. Jag instämmer till fullo i det sålunda framställda yrkandet till förmån för en sedan årtionden missgynnad samhällsgrupp och jag kommer helt visst att lägga min röst därför.

Med till visso gränsande sannolikhet förutser jag likväl, att den ifrågavarande högermotionen icke kommer att vinna riksdagens bifall. Vederbörande utskott kommer nämligen att avstyrka densamma med den motiveringen, att även detta spörsmål redan är föremål för utredning, icke blott skyndsamt, som riksdagshögern i år begär, utan allsidig och skyndsamt sådan jämlikt riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 april 1935.

Att härvidlag motionsledes kunna nå Kungl. Maj:t och därmed åstadkomma något till sakens fromma, anser jag sålunda omöjligt, då ju sällan, och väl aldrig i artlika fall, ett utskotts välde brytes.

Frågan om tryggad rätt till pension för de i enskild tjänst anställda är emellertid av så utomordentlig betydelse icke blott för de anställda själva, utan — genom deras trivsel i samhället — även i stor utsträckning för hela samhällets stabilitet, att jag icke kan underlåta att med hjälp av interpellationsinstitutet söka komma i korrespondens med Kungl. Maj:ts rådgivare i förevarande avseende.

Berörda spörsmål har under en relativt mycket lång tidrymd varit föremål för en uppmärksamhet från statsmakternas sida, som dock mestadels varit förpupp.

För över åtta år sedan, närmare bestämt den 26 augusti 1927, igångsattes utredning i frågan. Med föredömlig snabbhet avgåvo de tillkallade sakkunniga redan i december samma år sitt betänkande, vilket emellertid — sedan yttrande däröver inkommit — återremitterades till de sakkunniga, som därefter den 8 september 1928 avgåvo sitt »Betänkande och förslag angående tryggande av

Interpellation. (Forts.)

hos enskild arbetsgivare anställd personals rätt till utfäst pension». S. O. U. 1929: 3.

Den 18 september 1931 översände Kungl. Maj:t detta betänkande till den då sex månader gamla »Kommittén angående privatanställda», åt vilken det uppdrogs »att till vidare behandling och för avgivande av förslag upptaga i betänkandet avhandlade spörsmål».

I sitt betänkande av den 9 mars 1935 anförde nämnda kommitté, att den ansåg jämväl denna fråga vara av så egenartad natur, att den lämpligen borde behandlas självständigt.

Den 5 april s. å. fick Kungl. Maj:t en riksdagsskrivelse i saken.

Den 23 maj s. å. befriade Kungl. Maj:t kommittén angående privatanställda från denna fråga.

Den 15 november s. å. anmodade Kungl. Maj:t lagberedningen att avgiva yttrande i ärendet, i vad detsamma berörde området för beredningens uppdrag eller därmed kunde äga omedelbart sammanhang.

Och det förmodas slutligen att lagberedningen avgiver detta yttrande i sammanhang med den utredning angående omarbetning av aktiebolagslagstiftningen, som enligt Kungl. Maj:ts förordnande övertogs av lagberedningen den 1 mars 1935 och som, enligt förkljudande, beräknas kunna färdigställas om ett par år för så vitt intet annat, exempelvis jordbalken, kommer emellan.

Efter 8½ år finna vi alltså frågan begravd i lagberedningen för ytterligare ett par år framåt, och intill dess att någonting avhörts därifrån, kommer varje motionsledes framfört yrkande i saken att avvisas med hänvisning till pågående utredning. Det är icke ägnat att förvåna, om berörda medborgargrupper gripas av pessimism och mista både tron på och aktningen för statsmakterna, vilka svårigen kunna värja sig mot anklagelsen att behandla nämnda medborgargrupperns vitala livsfrågor på ett om brist på intresse därför vittnande sätt.

Sant är, att även de privatanställdas pensionsfråga är ett ingalunda lättlost problem, och av dess utrednings historia framgår, att olyckliga omständigheter i hög grad bidragit till utredningens försening, men då utredningstiden nu hotar att överskrida tioårsgränsen, kunna de nämnda skälen icke längre utgöra ens en del av förklaringsgrunden.

Det framstår därför såsom högst angeläget, att i förevarande avseende större hänsyn än vanligt tages till riksdagens hemställan om utredningens bedrivande med skyndsamhet, och till stillande av den inom berörda grupper växande oron och misstron är det i hög grad angeläget, att en förklaring avgives av vederbörande departementschef av innehåll, att frågans utredning så påskyndas, att proposition därom kan föreläggas 1937 års riksdag.

Jag anhåller därför om kammarens benägna tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga sådana åtgärder för påskyndande av utredningen av frågan om tryggad rätt till pension för de i enskild tjänst anställda att proposition därom kan föreläggas 1937 års riksdag?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 13.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående grunderna för bestämmandet av provisoriskt dyrortstillägg m. m. åt vissa befattningshavare i statens tjänst;

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 11.

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till svenska järnvägsmännens vilohemsförening u. p. a. för utvidgning av föreningens semesterhem å Hällekind;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldigheten beträffande av reparatören H. C. T. Lund oriktigt uppburna dyrtidstillägg;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till studielånefonden;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dels styckjunkaren vid Karlsborgs artilleriregemente H. S. V. Ahlkvist, dels ock B. F. Bodin från dem ådömd betalningsskyldighet till kronan;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för underofficeren av 3:e graden på övergångsstat vid kustartilleriet A. V. Hall att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i löneklass;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av mark för utvidgning av Norrlands trängkärs skjutbaneanområde; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

från bevillningsutskottet, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker;

från bankoutskottet, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

från första lagutskottet, nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning;

från andra lagutskottet:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 och 73 §§ vattenlagen; och

nr 32, i anledning av väckt motion om viss ändring i 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet; samt

från jordbruksutskottet:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för J. O. Wiklund, Kalvträsk, från viss betalningsskyldighet;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av viss fastighet till Malå kommun i Västerbottens län;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att godtaga ackord å kronans fordringar för försålda kronoegendomar;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 23 december 1914 (nr 451) om hingstbesiktningstväng;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av ett S. Holmgren, Vilhelmina, beviljat lån för anordnande av kalktillverkning;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 1 lagen den 6 juni 1925 (nr 382) angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga områden inom Karlskrona stad;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter i Stensele socken; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om visst tillägg till 5 § s) tulltaxeförordningen;

nr 9, i anledning av väckt motion om viss ersättning till förre vinhandlaren Ernst Laurell;

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ersättning till förra cigarrfabrikanten Flora Swensson; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande jämte en i ämnet väckt motion.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Aronson	under	7	dagar	fr. o. m.	den	26 febr.,
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	»	4	»	»	»	23 »
» <i>Pettersson</i> i Rosta	»	2	»	»	»	23 »
» <i>Johansson</i> i Huskvarna	»	6	»	»	»	26 »
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	»	2	»	»	»	25 »
» <i>Frankenberg</i>	»	2	»	»	»	24 »
» <i>Malmqvist</i>	»	5	»	»	»	25 »
» <i>Hansson</i> i Hönö	»	3	»	»	»	25 »
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	»	2	»	»	»	23 »
» <i>Landgren</i>	»	3	»	»	»	23 »
» <i>Lundell</i>	»	6	»	»	»	24 »
» <i>Johansson</i> i Krogstorp	»	5	»	»	»	25 »
» andre vice talmannen <i>Jeppsson</i>	»	2	»	»	»	24 »
» <i>Hagberg</i> i Luleå	»	6	»	»	»	23 »
» <i>Lindberg</i> i Stockholm	»	5	»	»	»	24 »
» <i>Carlström</i>	»	6	»	»	»	24 »
» <i>Norell</i>	»	6	»	»	»	24 »
» <i>Hagberg</i> i Malmö	»	6	»	»	»	24 »
» <i>Andersson</i> i Grimbo	»	5	»	»	»	24 »
» <i>Svensson</i> i Landskrona	»	5	»	»	»	24 »
» <i>De Geer</i>	»	6	»	»	»	25 »
» <i>Törnkvist</i> i Bjuv	»	6	»	»	»	24 »
» <i>Andersson</i> i Malmö	»	4	»	»	»	28 »
» <i>Persson</i> i Fritorp	»	5	»	»	»	25 » och
» <i>Falk</i>	»	4	»	»	»	24 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.